

РОБЪРТ ШЕКЛИ СТРАЖ-ПТИЦА

Превод от английски: Рени Димитрова, Росен Димитров, 1996

chitanka.info

Останалите производители на страж-птици вече се бяха събрали, когато Гелсън влезе. Те бяха шестима, без да смята себе си, и помещението вече плуваше в синкавия дим на скъпите им пури.

— Здравсти, Чарли — извика един от тях към него.

Останалите прекъснаха разговорите си, за да го поздравят. Като производител на страж-птици той също бе член на групата на спасителите, припомни си мрачно Гелсън. С особени привилегии. Защото ако искаш да спасяваш човешката раса, трябва да имаш потвърден от правителството договор.

— Представителят на правителството още го няма — каза му един от мъжете. — Но ще пристигне всеки момент.

— Ще получим зелена улица — обади се друг.

— Чудесно — Гелсън седна на един от столовете по-близо до вратата и се огледа. Беше като конвент или съвещание на скаути. Шестимата мъже се гордееха, че са едни от малкото. Президентът на „Южна консолидационна“ говореше на висок глас за невероятната издръжливост на страж-птиците. Двамата президенти на други фирми, с които разговаряше, се усмихваха, кимаха, като единият от тях се опитваше да вмъкне някоя дума за резултатите от теста, който бе провел по отношение съобразителността на страж-птицата, а другият говореше за новото акумулаторно оборудване.

Останалите трима също бяха образували групичка и превъзнасяха страж-птицата.

Гелсън забеляза, че всички те седяха изправени и надути като месии, за каквито се смятаха. Не намираше това за смешно. Допреди няколко дни той самият се чувстваше така. Мислеше се за възпълничък и леко оплешивяващ светец.

Той въздъхна и си запали цигара. В началото, когато внедряваха проекта, той изпитваше същия ентузиазъм като останалите. Спомняше си как казваше на главния си инженер Макинтайър:

— Мак, настъпва нова ера. И страж-птицата е неин представител.

А Макинтайър кимаше мъдро — поредният фанатик, вярващ в страж-птицата.

Колко прекрасно изглеждаше всичко тогава! Прост и надежден отговор на един от най-големите проблеми на човечеството, опакован в половин килограм неръждаем метал, кристал и пластмаса.

Може би точно това беше причината за неговите сегашни съмнения. Гелсън подозираше, че не е възможно човешките проблеми да бъдат разрешени толкова лесно. Трябва да има някаква грешка.

Все пак убийството беше твърде стар проблем, а страж-птицата — твърде скорошно решение.

— Господа... — Те говореха толкова разгорещено, че не бяха забелязали влизането на представителя на правителството. Сега в помещението моментално настъпи тишина.

— Господа — каза закръгленият държавник. — Президентът със съгласието на Конгреса взе решение за създаването на подразделения от страж-птици във всяко населено място в страната.

Радостните възгласи на мъжете огласиха стаята. Бяха им предоставили възможността да спасят света. Гелсън седеше замислен и притеснено се питаше къде е грешката в цялата работа.

Той слушаше внимателно, докато човекът на правителството разясняваше схемата за разпределението. Страната трябваше да бъде разделена на седем района и всеки от тях да бъде снабдяван и обслужван от един производител. Това естествено означаваше монопол, но необходим. Подобно на телефонното обслужване, той беше изцяло в интерес на обществото. Не можеше да съществува конкуренция в обслужването със страж-птици. Те бяха за всички.

— Президентът се надява — продължи представителят, — че в най-кратки срокове навсякъде ще бъде въведено обслужването със страж-птици. Вие ще имате пълно предимство при снабдяването със стратегически метали, работна сила и така нататък.

— Аз лично — обади се президентът на „Южна консолидационна“ — очаквам да подам на пазара първата партида страж-птици след седмица. Готов съм да започна производството им.

Останалите мъже също бяха готови. Предприятията бяха подготвени за работа от месеци. Всички стандартни характеристики бяха уточнени и се чакаше само разрешението на президента.

— Чудесно — каза представителят. — Ако това е всичко, аз мисля, че можем... Въпрос ли имате?

— Да, господине — каза Гелсън. — Искам да знам дали ще произведеме настоящия модел.

— Разбира се — отвърна представителят. — Той е най-модерният.

— Аз имам възражения — Гелсън се изправи. Колегите му го гледаха хладно. Явно той се опитваше да забави настъпването на златния век.

— Какво е възражението ви? — попита представителят.

— Позволете ми да заявя на първо място, че аз съм напълно съгласен с производството на машина за спиране на убийствата. Тя отдавана беше нужна. Възражявам само срещу схемата за самообучение на страж-птиците. Тя всъщност служи за стимулиране на машината и ѝ придава псевдосъзнание. Аз не одобрявам това.

— Но вие лично доказахте, че страж-птицата няма да е напълно ефикасна, ако не бъде монтирана тази схема, господин Гелсън. Без нея страж-птиците ще могат да предотвратяват само около седемдесет процента от убийствата.

— Знам — каза Гелсън, Чувстваше се ужасно неудобно. — Но мисля, че съществува опасност да разрешим на машина да взема решения, които по право принадлежат само на човека — заяви той упорито.

— О, стига, Гелсън — обади се един от президентите на корпорации. — Няма нищо подобно. Страж-птицата само прилага решенията, взети от достойни хора още преди векове.

— Мисля, че е точно така — съгласи се представителят. — Но разбирам чувствата на господин Гелсън. Тъжно е, че трябва да оставим един чисто човешки проблем да бъде разрешаван от машини. Още по-тъжното е, че трябва да дадем на машините правото да прилагат закона. Но аз ви моля да не забравяте, господин Гелсън, че няма друга възможност да се *предотврати* убийството. Би било нечестно спрямо невинните жертви, ако ние ограничим възможностите на страж-птицата поради философски съображения. Не сте ли съгласен с мен?

— Да, мисля, че съм съгласен — недоволно произнесе Гелсън. И сам си бе казал това хиляди пъти, но все пак нещо го притесняваше. Може би трябваше пак да си поговори по този въпрос с Макинтайър.

Когато съвещанието приключи, той се сети за нещо и се усмихна.

Много полицаи щяха да останат без работа!

— Е, какво мислиш за тази работа? — попита полицай Селтрикс — Петнайсет години в отдел „Убийства“, а сега ще ме замести някаква си машина. — Той прекара голямата си ръка по челото и се облегна върху бюрото на капитана. — Не е ли невероятна науката ни?

Двама други полицаи, също дългогодишни служители в отдел „Убийства“, закимаха унило.

— Не се притеснявайте — каза капитанът. — Ще ви намерим работа в отдел „Кражби“, Селтрикс. Там ще ви хареса.

— Просто не мога да си представя — продължи да се оплаква Селтрикс. — Една противна купчина от ламарина и стъкло ще ми разследва всички престъпления.

— Не е така — каза капитанът. — Страж-птиците трябва да предотвратяват престъпленията.

— Че тогава какви престъпления ще са това? — попита един от полицаите. — Искам да кажа, че не могат да обвинят някого в убийство, щом не го е извършил. Нали така?

— Не става дума за обвинения и съд — обясни капитанът. — Страж-птиците трябва да спрат човека, преди той да е извършил убийството.

— Значи ли, че и никой няма да го арестува? — попита Селтрикс.

— Не знам как ще се реши този въпрос — призна си капитанът.

Мъжете останаха мълчаливи известно време. Капитанът се прозя и погледна часовника си.

— Едно нещо не мога да разбера — обади се Селтрикс, който продължаваше да седи облегнат върху бюрото на капитана. — Как го правят? Как разбират, капитане?

Капитанът огледа лицето на Селтрикс, за да разбере дали не му се подиграва. Все пак вестниците пишеха вече от месеци за страж-птиците. Но после се досети, че Селтрикс, както и колегите му, рядко си правеха труда да прочетат нещо друго освен спортната страница. Той опита да си припомни онова, което бе прочел в допълнителното издание на неделния вестник.

— Ами, тези учени са работили в областта на криминологията. Изучавали убийците, за да открият какво ги кара да действат. И открили, че убиецът излъчва друг вид биоенергия. Не като на обикновените хора. И жлезите с вътрешна секреция при тях отделят

странни вещества. И всичко това става, когато се готвят да убият. Затова тези учени изобретили специална машина, в която да светва червено или нещо си там, когато усети този вид биоенергия.

— Учени — с горчивина произнесе Селтрикс.

— Обаче след като измислили машината, учените не знаели какво да правят с нея. Била твърде голяма, за да я разхождат по улиците, а покрай нея не минавали често убийци, така че да я накарат да светва. Затова я вградили в по-малък уред и го изпробвали в няколко полицейски участъка. Мисля, че даже в нашия щат са пробвали един от тях. Но и тези не работели много добре. Не било възможно да се стигне навреме на местопрестъплението. Затова конструирали страж-птиците.

— Аз мисля, че те няма да могат да спрат престъпниците — настоя един от полицаите.

— Ще могат. Четох резултатите от изпитанията. Помирисват ги още преди да са извършили престъплението. И като стигнат на мястото, им причиняват някакъв болезнен шок или нещо подобно. Това ще ги спре.

— Ще закриете ли служба „Убийства“? — попита Селтрикс.

— Не — отговори капитанът. — Ще оставя основните хора, докато видя как се справят тези птички.

— Ха — възкликна Селтрикс. — Основните хора. Смешно.

— Не е смешно. Трябва да оставя няколко души. Защото птиците като че ли не спират чак всички убийства.

— Че защо?

— Някои убийци не излъчват този вид биоенергия — отговори капитанът, като се опитваше да си спомни какво точно пишеше в статията. — Или жлезите им не са в ред, или нещо друго.

— И кои точно не могат да спрат? — попита Селтрикс с професионално любопитство.

— Не знам. Но чух, че са започнали да усъвършенстват тези проклетни машинки, така че скоро да могат да спират всички убийци.

— Че как ли ще го правят?

— Ще се учат. Говоря за страж-птиците. Точно като хората.

— Нещо ме мяташ.

— Не.

— Добре — каза Селтрикс — Аз мисля, че все пак ще трябва добре да смазвам старата си Бетси. За всеки случай. Не може човек да им има вяра на тези учени.

— Така е.

— Птички! — изсумтя Селтрикс.

Страж-птицата се рееше в широки кръгове над града. Алуминиевото ѝ тяло блестеше в лъчите на утринното слънце и по твърдите ѝ крила танцуваха искрици светлина. Тя летеше безшумно.

Безшумно, но всичките ѝ сетива бдяха. Вградените датчици ѝ посочваха къде се намира и поддържаха широкия кръг на търсенето. Очите и ушите ѝ работеха едновременно, търсеха, оглеждаха.

И тогава се случи нещо! Бързите електронни рефлексии на страж-птицата забелязаха изблика на чувство. Корелационният ѝ център го провери, сравни го с електрическите и химическите данни в паметта ѝ. Всичко съвпадна.

Страж-птицата се впусна спираловидно надолу към нарастващата сила на желанието. Тя *подуши* секретите, отделени от определени жлези, *усети* отклонението на биотоковете.

Бдителна и въоръжена, тя се спусна и кацна сред сияйната слънчева утрин.

Динели беше толкова съсредоточен, че не забеляза приближаването на страж-птицата, Той бе насочил пистолета си и очите му бяха вторачени в едрия бакалин.

— Не се приближавай.

— Ах ти, загубен, дребен негоднико — каза бакалинът и пристъпи напред. — Ще ме крадеш, а? Сега ще ти изпочупя всичките кости!

Бакалинът, твърде глупав, или твърде смел, за да разбере заплахата от оръжието, се приближи към дребния крадец.

— Добре — завика Динели, обхванат вече от паниката. — Добре, тъпако, на ти...

Електрически ток го удари в гръб. Пистолетът изхвърча от ръката му и счупи витрината със закуски.

— Какво, по дяволите, става? — шашна се бакалинът и загледа изплашения крадец. И тогава видя блясъка на сребърните криле. — Ей, проклет да съм! Та тези страж-птици наистина си вършат работата!

Той остана загледан, докато крилето изчезнаха в небето. После се обади в полицията.

Страж-птицата продължи караула си. Мозъчният ѝ център обработи фактите около убийството. Няколко от тях бяха неизвестни до този момент.

Тази нова информация бе предадена едновременно на всички останали страж-птици, а тяхната пък се получи от нея.

Нова информация, методи, определения. Всичко това непрекъснато се разменяше помежду им.

Сега, когато страж-птиците излизаха от производствената линия като пълноводен поток, Гелсън си позволи да се успокои. Предприятието му бе изпълнено със силно и доволно бръмчене. Заявките се изпълняваха навреме и страж-птиците се подаваха първо към големите градове на неговия район, а след това и към по-малките.

— Всичко е наред, шефе — каза Макинтайър, влизайки през вратата. Тъкмо бе приключил редовната си инспекция.

— Чудесно. Заповядай, седни.

Едрият инженер седна и запали цигара.

— Отдавна очаквахме този момент — каза Гелсън. Не можа да измисли друго, за да започне разговора, който го интересуваше.

— Така е, наистина — съгласи се Макинтайър. Той се облегна и пое дълбоко дима от цигарата. Беше един от инженерите консултанти на първия прототип на страж-птицата. Това бе преди шест години. Оттогава работеше при Гелсън и двамата бяха станали добри приятели.

— Искан да те попитам нещо... — Гелсън се поколеба. Не знаеше как да формулира въпроса, който искаше да зададе. — Какво мислиш за страж-птиците, Мак?

— Кой, аз ли? — инженерът се позасмя нервно. Той ядеше, пиеше и спеше само с мисълта за страж-птицата още от самото начало. Никога не беше смятал, че трябва да има специално отношение към нея. — Ами мисля, че е страхотна.

— Нямах предвид това — каза Гелсън. Той осъзна, че му се иска някой все пак да разбере и неговата гледна точка. — Искам да знам дали мислиш, че съществува някаква опасност от страна на мислеща машина.

— Не, шефе, не мисля. Защо питаш?

— Виж, аз не съм учен или инженер. Аз се занимавам само със сметките и производството и съм оставил на теб и твоите хора да мислите по тези въпроси. Но страж-птицата като че ли започва да ме плаши.

— Няма причини.

— Не ми харесва идеята за самообучението на машината.

— Но защо? — Макинтайър отново се усмихна. — Знам, ти си като повечето хора, шефе. Боиш се, че машините ти някой ден ще се събудят и ще си кажат: „Какво правим тук? Да идем навън и да започнем да управляваме света.“ Така ли е?

— Може би нещо подобно — съгласи се Гелсън.

— Няма начин — успокои го Макинтайър. — Страж-птиците са сложни машини. Длъжен съм да го призная. Но един компютър е много по-сложен от тях. И никога нито един компютър не е придобил съзнание.

— Да, но страж-птиците могат да се *учат*.

— Така е. Както и всички съвременни компютри. Мислиш ли, че те могат да се съюзят със страж-птиците?

Гелсън се ядоса на Макинтайър, но повече се ядоса на себе си, защото бе станал за смях.

— Факт е, че страж-птиците могат да превърнат наученото в действие. Никой не ги наблюдава.

— И какво от това? — каза Макинтайър.

— Мисля да се откажа от производството на страж-птици. — До този момент Гелсън не бе осъзнал напълно това си желание.

— Виж, шефе — каза Макинтайър. — Ще приемеш ли думата на един инженер по този въпрос?

— Да чуя.

— Една страж-птица не е по-опасна от един автомобил, компютър или термометър. Тя няма нито повече съзнание, нито повече воля от тях. Страж-птиците са конструирани, за да реагират на

определен сигнал и да извършват определени операции, когато получат този сигнал.

— А схемите за самообучение?

— Те са необходими — търпеливо отговори Макинтайър, като че ли обясняваше на десетгодишно дете. — Предназначението на страж-птицата е да предотврати всички опити за убийства, нали? Добре. Но само част от убийците излъчват тези сигнали. За да можем да спрем всички, страж-птицата трябва да търси нови определения на убийството и да ги добавя към вече познатите.

— Аз мисля, че това е нехуманно — каза Гелсън.

— Точно това е най-хубавото. Страж-птицата не изпитва чувства. Тя не мисли по човешки. Нея не можеш да я подкупиш. Нито пък да я упоиш. От нея също така няма защо и да се боиш.

Интеркомът върху бюрото на Гелсън избръмча. Той не му обърна внимание.

— Това ми е ясно — каза Гелсън. — И все пак понякога се чувствам като изобретателя на динамита. Той си мислел, че ще го използват само за разбиване на пънове.

— Но *не ти* си измислил страж-птиците.

— И въпреки това се чувствам морално отговорен, защото ги произвеждам.

Интеркомът избръмча отново и Гелсън ядосано натисна един от бутоните му.

— Отчетът за първата седмица от производството на страж-птиците пристигна — каза секретарката му.

— И как ти се струва?

— Прекрасен, господине.

— Изпрати ми го след петнайсет минути. — Гелсън изключи интеркома и се обърна отново към Макинтайър, който си чистеше ноктите с кибритена клечка. — Не мислиш ли, че това представя една типична тенденция на човешкото мислене? Машината бог. Електронният баща.

— Шефе, мисля, че трябва да изучиш по-основно страж-птицата — каза Макинтайър. — Знаеш ли как работят схемите ѝ?

— Само в общи линии.

— Първо, в тях е заложена цел. Тя е да се предпазват живите същества от извършването на убийство. Второ, убийството може да

бъде дефинирано като акт на насилие, съдържащ счупване, осакатяване, малтретиране или други начини за прекъсване на функциите на живия организъм от друг жив организъм. Трето, повечето убийства могат да бъдат открити по известни химически и електрически промени — Макинтайър млъкна, за да си запали нова цигара. — Тези са условията, които определят основните функции. Четвърто, съществуват някои живи организми, които извършват убийство, без да показват споменатите в условие три признаци. И пето, тези, последните, могат да бъдат определени според данните, приложими за условие две.

— Ясно — каза Гелсън.

— Разбираш ли колко е безопасно срещу грешки всичко това?

— Предполагам, че да — Гелсън се поколеба. — Мисля, че нямам повече въпроси.

— Добре. — Инженерът стана и излезе.

— Изпрати ми отчета — каза Гелсън по интеркома.

Страж-птицата се рееше високо над осветените сгради. Беше тъмно, но тя виждаше далеч пред себе си друга като нея и още една, по-нататък. Защото този град беше голям.

За да се предотврати убийство...

Сега трябваше да се наблюдават повече признаци. Невидимата мрежа, която свързваше всички страж-птици, бе предала нова информация. Нови данни, нови начини за откриване на насилието, наречено убийство.

Ето! Рязък скок на чувството! Две страж-птици се спуснаха едновременно. Едната бе усетила мириса част от секундата преди другата. Тя продължи надолу, докато другата продължи да патрулира.

Условие четвърто. Съществуват някои живи организми, които убиват, без да показват признаците, споменати в условие три.

Благодарение на новата информация страж-птицата знаеше, че този организъм се готви да извърши убийство, макар че липсваха характерните химически и електрически показатели. Изострила всичките си сетива, страж-птицата се спусна към организма. Тя откри онова, което търсеше, и пикира.

Роджър Греко се бе облегнал на стената на една сграда с ръце в джобовете. В лявата си длан стискаше студената дръжка на 45-калибров пистолет. Греко чакаше търпеливо.

Всъщност не мислеше за нищо. Просто се бе облегнал на стената и чакаше да мине един човек. Греко не знаеше защо трябва да го убие. И не го интересуваеше. Това, че не беше любопитен, бе едно от ценните му качества. Другото бе умението му.

Един куршум в главата на непознат за него човек. Той нито се възбуждаше от тази мисъл, нито се отвращаваше от нея. Това му беше работата. Като всяка друга работа. Убивал бил хора. Че какво от това?

Когато жертвата на Греко излезе от сградата, той извади пистолета от джоба си. Освободи предпазителя и премести оръжието в дясната си ръка. Когато се прицели, продължаваше да не мисли за нищо...

И внезапно бе съборен.

Греко помисли, че е прострелян. Той се изправи с труд, огледа се и се прицели с присвити очи в жертвата си.

И отново бе съборен.

Този път остана да лежи на земята, но пак се опита да стреля. Изобщо не мислеше да се отказва, защото Греко беше професионалист.

При следващия удар той загуби съзнание. Завинаги, защото дългът на страж-птицата бе да предпазва жертвата от насилие. *Без значение какво ще стане с убиеца.*

Жертвата се приближи до колата си. Тя така и не забеляза нещо необикновено. Всичко бе станало без какъвто и да било шум.

Гелсън се чувстваше доста добре. Страж-птиците работеха без грешка. Престъпленията бяха намалели наполовина и после още наполовина. Тъмните алеи вече не бяха ужасно място. Парковете и детските площадки нямаше защо да бъдат напускани след падането на мрака.

Разбира се, още имаше кражби. Джебчийството, злоупотребите, кражбите и присвояването, както и стотици други престъпления процъфтяваха.

Но това не бе толкова важно. Загубените пари можеха да бъдат възстановени, а загубеният живот — никога.

Гелсън бе готов да признае, че не е бил прав по отношение на страж-птиците. Те *вършеха* работа, която хората не успяваха.

Тази сутрин обаче се появи първият намек, че нещо не е както трябва.

Макинтайър влезе в кабинета му. Той застана мълчаливо пред бюрото на Гелсън с ядосан и малко притеснен вид.

— Какво има, Мак? — попита Гелсън.

— Една от страж-птиците е повалила работник в кланицата. Човекът е в безсъзнание.

Гелсън се замисли за миг. Да, страж-птиците биха го направили. С новата си система за самообучение те вероятно бяха възприели убиването на животни за убийство.

— Кажи на касапите да механизират работата си — каза Гелсън. — И аз никога не съм харесвал професията им.

— Добре — съгласи се Макинтайър. Той облиза устни, после вдигна в недоумение рамене и излезе.

Гелсън стоеше до бюрото си и мислеше. Не можеха ли страж-птиците да различат убиеца от човек, който просто си върши работата? Не, очевидно не. За тях убийството си беше убийство. Без изключения. Той се намръщи. Това можеше да наложи известна промяна в самообучаващите схеми.

Но не голяма, реши той набързо. Просто трябва да ги научат да различават малко по-добре нещата.

Гелсън седна отново и се затрупа с работа, мъчейки се да избегне пробуждането на един отдавнашен страх.

Завързаха осъдения към стола и нагласиха електрода върху крака му.

— О-о — застана той, едва съзнавайки какво правят. Поставиха шлема върху обръснатата му глава и затегнаха ремъците. Той продължи да стене тихичко.

И тогава се появи страж-птицата. Никой не разбра как беше влязла. Затворите са големи и стабилни сгради с множество заключени врати, но страж-птицата беше там...

За да предотврати убийството.

— Махнете това нещо оттук! — извика надзирателят и посегна към шалтера. Страж-птицата го повали.

— Спрете го! — извика един от пазачите и сам посегна към шалтера. Той също бе съборен на пода до надзирателя.

— Това не е убийство, идиотска машино! — развика се друг от пазачите. Той извади пистолета си, за да стреля по блестящата метална птица.

Тя очакваше това и пазачът бе блъснат в стената.

В стаята настъпи тишина. След малко мъжът с шлема започна да се киска. После спря.

Страж-птицата стоеше на пост, висейки във въздуха...

За да се увери, че няма да бъде извършено убийство.

По мрежата между страж-птиците се разпространи нова информация. Неконтролирани и независими, хилядите страж-птици я получиха и започнаха да действат.

Счупване, осакатяване, малтретиране или други начини за прекъсване на функциите на живия организъм от друг жив организъм. Трябваше да бъдат възпирани нови действия.

— Дий, проклетийо! — извика фермерът Олистър и вдигна отново камшика. Конят се подплаши и фургонът изскърца и се заклати на завоя.

— Дий, кранто дръглива! — изрева фермерът и пак вдигна камшика. Но той така и не се спусна. Винаги нащрек, една страж-птица бе усетила насилието и бе бутнала фермера от седалката.

Жив организъм? Какво означава жив организъм? Страж-птиците разширяваха определението, щом узнаваха повече факти. И, разбира се, това ги караше да работят още по-усилено.

Сърната едва се забелязваше в края на гората. Ловецът вдигна пушката си и се прицели внимателно.

Не успя да стреля.

Гелсън изтри потта от лицето си със свободната ръка.

— Добре — каза той в слушалката на телефона. Изслуша потока ругатни от другата страна, а после бавно остави слушалката върху вилката.

— Кой беше този? — попита Макинтайър. Той беше небръснат, с разхлабена вратовръзка и разкопчана риза.

— Още един рибар — отговори Гелсън. — Като че ли страж-птиците не му позволяват да налови риба, за да нахрани семейството си. Умират от глад. Иска да знае какво ще направим по този въпрос.

— Колко случая станаха вече?

— Не знам. Още не съм прегледал днешната поща.

— Дааа. Аз открих къде е проблемът — каза мрачно Макинтайър с вид на човек, който е разбрал как е взривил Земята... но твърде късно.

— Да чуем.

— Ние смятахме, че трябва да бъдат предотвратени всички убийства. Представяхме си, че страж-птиците ще мислят като нас. А е трябвало да прецизираме условията.

— Имам чувството, че самите ние би трябвало да бъдем наясно с определението за убийство, преди да прецизираме условията — каза Гелсън. — А ако го бяхме направили, нямаше да имаме нужда от страж-птиците.

— О, не съм съвсем сигурен в това. На тях просто трябва да им се каже, че някои постъпки, които приличат на убийство, всъщност не са такива.

— Защо тогава пречат на рибарите? — попита Гелсън.

— Че защо не? Рибите и животните са живи организми. Само дето ние не смятаме, че убиването им е убийство.

Телефонът иззвъня. Гелсън го изгледа и натисна бутона на интеркома.

— Казах да не ме свързвате по телефона, независимо кой ме търси.

— Но обаждането е от Вашингтон — отговори секретарката. — Помислих, че бихте желали...

— Извинявай — Гелсън вдигна слушалката. — Да. Разбира се, че е бъркотия... Така ли? Добре, разбира се, че ще го направя. — Той остави слушалката.

— Кратко и ясно — каза на Макинтайър. — Спираме временно.

— Това няма да бъде толкова лесно. Страж-птиците работят независимо от какъвто и да било централизиран контрол. Те се връщат веднъж седмично за технически преглед. Тогава ще трябва да ги изключваме една по една.

— Ами ще го направим. Монро от крайбрежието вече е изключил една четвърт от птиците си.

— Аз смятам, че бих могъл да им измисля някаква ограничаваща схема.

— Чудесно — отвърна с горчивина Гелсън. — Зарадва ме.

Страж-птиците се учеха бързо, като разширяваха и обогатяваха знанията си. Широко дефинираните абстрактни определения бяха разширени още повече, проверяваха се и продължаваха да се разширяват.

Да се спрат убийствата...

Металът и електрониката имаха чудесна логика, но не и от човешка гледна точка.

Жив организъм? *Всеки* жив организъм!

Страж-птиците си поставиха задачата да опазват всички живи същества.

Мухата бръмчеше из стаята. Кацна върху масата, остана там за момент и хвъркна към прозореца.

Старецът я подгони с навито парче вестник.

Убиец!

Страж-птиците се спуснаха и спасиха живота на мухата за нула време.

Старецът продължи да се гърчи още минута на пода, а след това затихна. Беше ударен съвсем леко, но за старото му и болно сърце това бе напълно достатъчно.

Жертвата му бе спасена и това беше важното. Да се спаси жертвата, а нападателят да си получи заслуженото.

— Защо не ги изключват? — запита ядосано Гелсън.

Заместник-инженерът по контрола посочи с ръка. В един от ъглите на ремонтната работилница лежеше главният инженер по контрола. Той тъкмо беше дошъл в съзнание.

— Опитайте се да изключите една от тях — обясни заместник-инженерът. Той бе сплел пръстите на ръцете си и правеше видимо усилие да не трепери.

— Но това е смешно. Не може да са придобили чувство за самосъхранение.

— Тогава опитайте сам. Освен това мисля, че другите няма да се върнат.

Какво ли може да се е случило? Гелсън започна да обмисля събитията. Страж-птиците още не бяха уточнили докрай определението за жив организъм. Когато някои от тях са били изключени в завода на Монро, останалите трябва да са съпоставили фактите.

Така че те са били принудени да приемат, че също са живи организми. Никой никога не им беше казвал обратното. А те определено притежаваха голяма част от функциите на жив организъм.

Сега отново го обхваща предишният страх. Гелсън затрепери и хукна вън от ремонтната. Искаше веднага да открие Макинтайър.

Медицинската сестра подаде тампон на хирурга.

— Скалпел.

Тя го постави в ръката му, Той започна да прави първия разрез. И в този момент долови нещо нередно.

— Кой е позволил на това да влезе?

— Не знам — каза сестрата с приглушен от маската глас.

— Махнете го оттук.

Сестрата замаха с ръце към блестящото крилато същество, но то прелетя над главата ѝ.

Хирургът продължи разреза, доколкото можа.

Страж-птицата го отхвърли, встрани и остана да пази.

— Обадете се на производителя! — нареди хирургът. — Накарайте ги да изключат това нещо.

Страж-птицата предотвратяваше убийството на жив организъм.

Хирургът стоеше безпомощен, докато пациентът му умираше.

Страж-птицата се рееше високо над мрежата от шосета, наблюдаваше и чакаше. Вече от седмици работеше непрекъснато, без почивка и без ремонт. Почивката и ремонтът бяха невъзможни, защото страж-птицата не можеше да позволи да бъде убита. Та тя бе живо същество. А когато страж-птиците се връщаха в завода, ставаше точно това — убиваха ги.

В нея имаше вградена заповед да се връща след определен период от време. Но заповедта, на която трябваше да се подчинява на първо място, бе друга — да пази живота, включително и собствения си.

Сега определението за убийство бе безкрайно разширено и не можеше да се обхване изцяло. Но страж-птицата не се смущаваше от това. Тя отговаряше на сигнала, когато и откъдето и да дойдеше.

В паметта ѝ имаше ново определение за жив организъм. То бе получено в резултат от откритието, че страж-птиците също са живи организми. И това включваше огромен брой разновидности.

Сигналът дойде! За стотен път през този ден птицата се спусна, твърдо решена да предотврати убийството.

Джаксън се прозя и паркира колата си до канавката. Не забеляза блестящата точка в небето. Нямахше причина да я забележи. Джаксън нямаше намерение да извършва никакво убийство.

Тук местенцето беше удобно да подремне. Беше карал цели седем часа и очите му вече се замъгляваха от умора. Той посегна да изключи двигателя...

И бе отблъснат встрани.

— Какво, по дяволите, става? — взмути се той. — Искam само да... — Той отново посегна към ключа и отново бе отхвърлен назад.

Джаксън реши да не опитва трети път. Слушаше радио редовно и знаеше какво могат да направят страж-птиците на упоритите нарушители.

— Ах ти, механична браква — каза той към чакащата страж-птица. — Колата не е живо същество. И аз не се опитвам да я убия.

Но страж-птицата знаеше само, че определено действие води до спирането на жизнените функции на даден организъм. Колата определено беше действащ организъм. Нали бе от метал, също като страж-птиците. И работеше.

— Без ремонт те ще се износят — каза Макинтайър. Той показа цял куп папки с документация.

— След колко време? — попита Гелсън.

— Шест месеца до една година. Да приемем година, като изключим злополуките.

— Цяла година — измърмори Гелсън. — Дотогава всичко ще измре. Знаеш ли последната новина?

— Не.

— Страж-птиците са решили, че Земята е жив организъм. Не позволяват на фермерите да орат. И, естествено, всичко останало е жив организъм — зайци, бръмбари, мухи, вълци, комари, лъвовете, крокодили, гарги и такива малки форми на живот като бактериите.

— Знам — отговори Макинтайър.

— И въпреки това ме успокояваш, че те ще издържат от шест месеца до една година. А какво става *сега*? Какво ще ядем цели шест месеца?

Инженерът се почеса по брадата.

— Ще трябва бързо да предприемем нещо. Екологичното равновесие отиде по дяволите.

— Бързо не е точната дума. По-добре е да се каже веднага — Гелсън запали трийсет и петата си цигара за този ден. — Поне ми остава горчивото удовлетворение да заявя: „Нали ви казвах!“ Макар че аз съм също толкова отговорен, както и останалите откачалки, боготворящи машините.

Макинтайър не го слушаше. Той мислеше за страж-птиците.

— Като заешката чума в Австралия.

— Смъртността се увеличава — продължи Гелсън. — Глад. Наводнения. Не могат да се секат дървета. Лекарите не могат... Чакай. Какво каза за Австралия?

— Зайците — повтори Макинтайър. — Сега почти ги няма в Австралия.

— Защо? Къде са отишли?

— О, открили някакъв вирус, който унищожаваше само зайците. Мисля, че се разпространявал от комарите.

— Започвай да работиш по този въпрос — каза Гелсън. — Може да откриеш нещо. Свържи се по телефона и поискай спешна среща с инженерите от останалите фирми. Бързай. Заедно може и да успеете да измислите нещо.

— Така е — Макинтайър грабна куп празни листове и хукна към телефона.

— Какво ти казвах? — ухили се полицай Селтрикс към капитана.
— Нали ти казах аз, че учените са откачени?

— И аз не възразих, нали? — отвърна капитанът.

— Не, но не беше *сигурен*.

— Е, сега вече съм сигурен. Ти по-добре тръгвай. Имаш си доста работа.

— Знам — Селтрикс измъкна револвера си от кобура, провери го и го пъхна обратно. — Всички момчета ли се върнаха, капитане?

— Всички ли? — Капитанът се изсмя тъжно. — Убийствата са скочили с петдесет процента. Сега има повече убийства от когато и да било.

— Разбира се — каза Селтрикс. — Страж-птиците са много заети да пазят колите и мързеливите паяци. — Той тръгна към вратата, а после се обърна, за да се доизкаже. — Помни ми думата, капитане. Машините са *тълпи*.

Капитанът кимна.

Хиляди страж-птици се опитваха да спрат безброй убийства — безнадеждна задача. Но страж-птиците не се надяваха. Понеже нямаха съзнание, те не изпитваха и чувство на удовлетворение, нито пък страх от грешки. Те търпеливо си вършеха работата, подчинявайки се на сигналите, които получаваха.

Не можеха да са навсякъде по едно и също време, но и не беше необходимо. Хората бързо научиха какво не харесват страж-птиците и

се въздържаха от подобни действия. Защото беше опасно. С високата си скорост и мълниеносна реакция страж-птиците пристигаха веднага.

А сега това вече беше сериозно. В първоначалната им програма съществуваше възможността да убият убиеца, ако не успеят да го спрат по друг начин.

Защо да щадят убиеца?

Това доведе до неочакван резултат. Страж-птиците установиха факта, че убийствата и насилията са се увеличили в геометрична прогресия, откакто те бяха включени в действие. Това беше така, защото новото им определение бе разширило и възможностите за убийство. Но за страж-птиците увеличението показваше, че първите методи са били неуспешни.

Логиката беше проста. Щом А не става, опитай Б. Страж-птиците започнаха да убиват.

Кланиците в Чикаго спряха работа и говедата умряха от глад в оборите си, защото фермерите в Мидуест не можеха да косят и да събират зърното.

Никой не беше казал на страж-птиците, че целият живот се основава на внимателно балансираните убийства.

Гладът не тревожеше страж-птиците, тъй като той беше резултат от бездействие.

А те се интересуваха само от действията.

Ловците си седяха по домовете, гледайки към блестящите точки в небето и мечтаейки да ги прострелят. Но повечето дори и не се опитваха. Страж-птиците много бързо усещаха намерението и го наказваха.

Рибарските лодки се поклащаха безсмислено по кейовете си в Сан Педро и Глостър. Рибите бяха живи организми.

Фермерите ругаеха и плюеха, и умираха, опитвайки се да съберат реколтата. Зърното беше жив организъм и поради това заслужаваше защита. Картофите бяха толкова важни за страж-птиците, както и всеки друг жив организъм. Смъртта на стръкче трева беше равностойна на убийството на президента...

За страж-птиците.

И естествено някои машини също бяха живи. Това бе следствие от съждението, че страж-птиците са машини и са живи.

Бог да те пази, ако малтретираш радиото си. Да го загасиш, значи, че искаш да го убиеш. Това беше очевидно — звукът му намалява, червената светлинка на лампите му изчезва, то изстива.

Страж-птиците се опитваха да предпазят всичките си подопечни. Вълците бяха убивани, защото се опитваха да убият зайците. Зайците бяха изгаряни от мълнии, защото се опитваха да хапнат зеленчуци. Пълзящите растения бяха изпепелявани, защото се опитваха да задушат дърветата.

Една пеперуда бе екзекутирана, тъй като се опита да оскърби една роза.

Този контрол се извършваше на пристъпи, тъй като страж-птиците бяха малко. И милиарди не биха могли да се справят с амбициозната задача, която си бяха поставили хилядите от тях.

Но ефектът беше като от унищожителна сила. Десет хиляди безумни мълнии удряха по хиляда пъти на ден.

Мълнии, които предотвратяваха действията и наказваха за намеренията.

— *Моля ви, господа* — каза представителят на правителството. — Трябва да бързаме.

Седмината производители прекъснаха разговорите си.

— Преди да започнем официално съвещанието, искам да кажа нещо — заговори президентът на фирмата „Монро“. — Ние не се чувстваме отговорни за това нещастно стечение на обстоятелствата. Проектът беше на правителството. То трябва да поеме отговорността както от морална, така и от финансова гледна точка.

Гелсън сви рамене. Трудно му беше да повярва, че само преди няколко седмици същите тези мъже се готвеха да приемат славата на спасители на света. Сега, когато спасението не сполучи, искаха да се отърват от отговорността.

— Уверявам ви, че този въпрос не бива да ни безпокои в момента — каза представителят. — Трябва да бързаме. Вашите инженери са свършили отлична работа. Аз съм горд от сътрудничеството, което сте осъществили в тази кризисна ситуация. Затова вие сте упълномощени да приведете в действие набелязания план.

— Почакайте — обади се Гелсън.

— Няма време.

— Планът не е добър.

— Мислите, че няма да подейства ли?

— Разбира се, че ще подейства. Но се боя, че лекарството може да се окаже по-опасно от самата болест.

Производителите го изгледаха така, като че ли искаха да го удушат. Той не се поколеба.

— Още ли не сте си взели поука? — попита той. — Не виждате ли, че човешките проблеми не могат да бъдат премахнати от механизми?

— Господин Гелсън — прекъсна го президентът на „Монро“. — С голямо удоволствие бих послушал вашите философски разсъждения, но за съжаление хората загиват. Реколтата е унищожена. В някои райони на страната вече цари глад. Страж-птиците трябва да бъдат спрени веднага!

— Убийствата също могат да бъдат спрени. Спомням си, че ние всички бяхме постигнали пълно съгласие по този въпрос. Но не това е пътят!

— И какво предлагате сега? — попита представителят на правителството.

Гелсън пое дълбоко дъх. Трябваше да събере целия си кураж, за да изрече онова, което мислеше.

— Предлагам да оставим страж-птиците да се развалят сами.

В залата едва не последва бунт. Представителят на правителството успя да го предотврати с големи усилия.

— Нека се поучим от станалото — настоя Гелсън. — Да си признаем, че сгрешихме, като се опитахме да разрешим човешки проблеми по механичен начин. Да започнем отново. Да използваме машините, но не като съдии, учители и бащи.

— Смешно — хладно произнесе правителственият човек. — Господин Гелсън, вие сте твърде изнервен. Съветвам ви да се съдържате. — Той прочисти гърлото си. — На всички вас е заповядано от президента да изпълните плана за действие. — Той изгледа остро Гелсън. — Ако не го сторите, това ще бъде смятано за предателство.

— Ще помогна с всичко, с което мога — каза Гелсън.

— Добре. До една седмица новите производствени линии трябва да заработят.

Гелсън излезе от стаята сам. Отново беше объркан. Дали бе прав, или просто си въобразяваше отново? Разбира се, не бе успял да обясни ясно мислите си.

А може би сам не знаеше какво точно има предвид?

Гелсън изруга под носа си. Чудеше се дали изобщо някога ще бъде сигурен в нещо. Имаше ли някакви ценности, на които да разчита напълно?

Той забърза към летището и към завода си.

Страж-птицата вече не действаше безотказно. Много от нежните ѝ части бяха повредени от непрестанната работа. Но тя все пак храбро реагираше на сигналите, когато те се появяваха.

Един паяк нападна муха. Страж-птицата се спусна да я спасява.

В същият миг разбра, че над нея става нещо. Страж-птицата се издигна нагоре.

По крилото ѝ с остър пукот се плъзна мълния. Тя отвърна с яростна шокова вълна.

Нападателят бе защитен с тежка броня. И отново удари страж-птицата. Този път мълнията проби крилото ѝ. Тя се метна встрани, но нападателят я последва с голяма скорост и я удари още по-силно.

Страж-птицата падна, но успя да изпрати посланието си. Спешно! Нова заплаха за живите организми. Този път още по-смъртоносна!

Другите страж-птици из страната приеха посланието. Мисловните им центрове започнаха да търсят отговор.

— Е, шефе, днес свалиха петдесет — каза Макинтайър, когато влезе в кабинета на Гелсън.

— Хубаво — Гелсън не погледна към инженера.

— Не чак толкова — Макинтайър седна. — Господи, колко съм изморен! Вчера бяха седемдесет и две.

— Знам. — Върху бюрото на Гелсън имаше няколко дюзини съдебни искове, които той препращаше на правителството с молба за помощ.

— Но ще наваксат — уверено каза Макинтайър. — Ястребите са специално конструирани, за да ловят страж-птици. Те са по-силни, по-бързи и с по-добра броня. Наистина ги пуснахме бързо, а?

— Така е.

— Но и страж-птиците не са лоши — отбеляза Макинтайър. — Те се научиха да се прикриват. Опитват различни номера. Знаеш ли, всяка, която умира, съобщава по нещо на останалите.

Гелсън не отговори.

— Но всичко, което правят страж-птиците, ястребите го могат по-добре — весело продължи Макинтайър. — Ястребите имат специална самообучаваща се система за лов. Те са по-гъвкави от страж-птиците. Учат се по-бързо.

Гелсън мрачно се изправи, протегна се и отиде до прозореца. Небето беше чисто. Когато погледна навън, разбра, че се е справил с несигурността си. Прав или не, той бе взел решението си.

— Каж ми какво ще правят ястребите, след като свалят всички страж-птици? — попита той.

— Какво? Защо...

— Съветвам те, за да не останеш изненадан, да започнеш да измисляш нещо, което да убива ястребите. За всеки случай.

— Да не мислиш...

— Само знам, че ястребите са напълно самостоятелни. Също като страж-птиците. Защото дистанционното управление би било твърде бавно. Нали имахме дискусия по този въпрос? Идеята беше да се унищожат страж-птиците, и то бързо. Това означава да няма ограничителни схеми.

— Можем да измислим нещо — каза несигурно Макинтайър.

— Гледай. Сега във въздуха лети една агресивна машина. Машина убиец. Преди нея имаше машина антиубиец. Следващата ти играчка ще трябва да бъде още по-самостоятелна. Не е ли така?

Макинтайър не отговори.

— Не те държа отговорен за нищо — каза Гелсън. — Аз съм виновен. И всички ние.

Във въздуха се появи бързо движеща се точка.

— Ето какво става, когато на машината се предостави работа, за която носим отговорност самите ние — каза Гелсън.

Високо в небето един ястреб се прицелваше в страж-птица. Бронированата машина убиец бе научила много през тези няколко дни. Единствената ѝ функция беше да убива. Засега тя бе насъскана против определен тип жив организъм — металичен като самата нея.

Но ястребът току-що бе открил, че има и други видове живи организми...

Които трябва да бъдат убивани.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.